

บทสรุปและข้อ เสนอแนะ

บทสรุป

ตามที่ได้กำหนดสมมติฐานในการศึกษาไว้ว่า

1. เชียงใหม่มีคุณสมบัติของการเป็น "เมือง" ที่จะ เป็นจุดศูนย์กลางของความเจริญในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน
2. ความเจริญของเชียงใหม่ จะก่อให้เกิดการพัฒนาในเขตอิทธิพล ให้มีความเจริญขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

จากการศึกษาที่ผ่านมา พอจะสรุปบทบาทของเชียงใหม่ในการเป็นศูนย์กลางความเจริญของพื้นที่ภาคเหนือตอนบนได้ดังต่อไปนี้

1. เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางทางด้านการค้าและบริการ ให้กับจังหวัดในเขตอิทธิพล เชียงใหม่เป็นผู้นำเข้าสินค้าที่ผลิตได้ในภูมิภาคจากเมืองบริวาร ทั้งเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิต และเพื่อการจำหน่ายในจังหวัดเชียงใหม่และส่งออกไปยังภูมิภาคอื่น นอกจากนี้เชียงใหม่ยังเป็นผู้ นำเข้าสินค้าที่ผลิตในภูมิภาคอื่นเข้ามาจำหน่าย ในเขตจังหวัดและกลุ่มจังหวัดในเขตอิทธิพล

ในด้านการบริการนั้น เชียงใหม่เป็นผู้ส่งออกการบริการให้กับจังหวัดในเขตอิทธิพลทั้งหมด ทั้งในด้านการศึกษา การสาธารณสุข การสื่อสารรวมถึงการขนส่ง การก่อสร้างด้วย

2. เชียงใหม่เป็น "หัว" ที่ดึงดูดการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคเหนือ การขยายตัวของ การท่องเที่ยวในเชียงใหม่ ช่วยกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวในการท่องเที่ยวของจังหวัดอื่นๆด้วย เนื่อง จากนักท่องเที่ยวจะเริ่มจากการเข้ามาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ แล้วจึงเดินทางไปยังจังหวัดใกล้เคียงต่อไป

3. เชียงใหม่มีลักษณะเป็นศูนย์กลางทางการเงินของภาคเหนือตอนบน และเนื่องจาก เชียงใหม่มีธุรกรรมทางการเงินมาก ทางธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีโครงการที่จะเปิดสาขาขึ้น

เป็นแห่งที่ 2 ในภาคเหนือในปี 2538

ส่วนลักษณะของภาคอุตสาหกรรมในเชียงใหม่ นั้น เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น เป็นปัจจัยการผลิต แม้ว่าอุตสาหกรรมของเชียงใหม่ จะเป็นอุตสาหกรรมที่มีผลเชื่อมโยงไปข้างหลังสูง (backward linkage) แต่มีเหตุผลบางประการที่ทำให้เชียงใหม่ไม่มีบทบาทของการ เป็น "เมืองหลัก" ในเชิงอุตสาหกรรม

ประการที่ 1 อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ของเชียงใหม่เป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมและเล็ก วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตในภาคอุตสาหกรรม ส่วนหนึ่งสามารถผลิตได้ในจังหวัดเชียงใหม่ มีการนำ ้เข้าวัตถุดิบจากจังหวัดใกล้เคียงบ้าง แต่เป็นปริมาณที่ไม่สูงนัก จึงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการส่งออก สู่ตลาดเชียงใหม่ทั้งหมด

ประการที่ 2 การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือขึ้นที่จังหวัดลำพูน ทำให้โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ทั้งที่ใช้และไม่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นปัจจัยการผลิตหันไปลงทุนในพื้นที่ดังกล่าว เนื่องจากมีความพร้อมในโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้ลำพูนกลายเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญในภาคเหนือ และก่อให้เกิดผลเชื่อมโยงไปข้างหลัง โดยในปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้าไปเปิดดำเนินการหลายแห่ง ทั้งในและนอกเขตนิคมฯ

จากลักษณะและบทบาทของเชียงใหม่ข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าเชียงใหม่ประสบความสำเร็จในการเป็น "เมืองหลัก" ของภาคเหนือ ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ซึ่งได้กำหนดบทบาทของเมืองหลักในภาคเหนือไว้ว่า

บทบาทของ "เมืองหลัก" เชียงใหม่

1. ศูนย์กลางธุรกิจการค้า
2. ศูนย์กลางการบริการ
3. ศูนย์กลางการท่องเที่ยว
4. ขยายบทบาทเป็นแหล่งอุตสาหกรรมต่อเนื่องกับนิคมอุตสาหกรรมลำพูน

แต่ถ้าจะพิจารณาตาม "ทฤษฎีขั้วความเจริญ" (Growth Pole Theory) ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของนโยบายการพัฒนาเมืองหลัก ที่กล่าวไว้ว่า ความเจริญของเมืองหลักจะทำให้เกิดผลเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจช่วยกระจายความเจริญไปสู่จังหวัดใกล้เคียง ซึ่งจะทำให้เกิดการลงทุนในกิจกรรมต่างๆ ที่ต่อเนื่องโดยจะส่งผลให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นนั้น ในฐานะดังกล่าว เชียงใหม่อาจจะยังไม่ประสบความสำเร็จในบทบาทของการเป็น "ขั้วความเจริญ" นี้ เนื่องจาก

1. การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภายใต้พื้นฐานการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยว ส่งผลต่อการยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกร ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของภาคเหนือได้น้อย การขยายตัวในธุรกิจที่ต่อเนื่องกับการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ศูนย์สรรพสินค้า ส่วนใหญ่จะเป็นการลงทุนของนักลงทุนจากส่วนกลาง จึงเป็นการดูดซับผลประโยชน์เข้าสู่ส่วนกลางมากกว่าที่จะกระจายออกสู่ภูมิภาคตามเป้าหมายที่ต้องการ นอกจากนี้ การที่เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภาคเหนือ มิได้หมายความว่า จะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมเยือนทุกจังหวัดในภาคเหนือได้ ยังคงจำเป็นต้องอาศัยศักยภาพทางการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดเป็นตัวสานต่อ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งในการศึกษานี้ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน มีปัจจัยดังกล่าวรองรับอยู่ จึงได้รับอิทธิพลจากเชียงใหม่ได้ไม่มากนัก

2. การเป็นศูนย์กลางการค้าของเชียงใหม่ เชียงใหม่ได้นำเข้าสินค้าประเภท รถยนต์ จักรยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ จากส่วนกลางมาจำหน่ายทั้งในเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งเกษตรกรได้นำรายได้จากการขายพืชผล หรือ ที่ดิน มาใช้ใน การบริโภคสินค้าดังกล่าว ซึ่งมีราคาสูงและไม่เอื้ออำนวยต่อการผลิต ผลประโยชน์จึงตกอยู่กับกลุ่มธุรกิจจากกรุงเทพ และผู้จัดจำหน่ายในเชียงใหม่ โดยที่ทั้งขบวนการไม่ได้กระจายสู่มือของคนในชนบทเลย จึงเสมือนเป็นการดูดซับความเจริญมากกว่าเป็นขั้วเพื่อกระจายความเจริญ

3. เมื่อศึกษาถึงกระบวนการการพัฒนาทางเศรษฐกิจของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา จะพบว่า การพัฒนาทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มีทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาของเชียงใหม่ ต่างมีขั้นตอนการพัฒนาที่เกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับมีการสนับสนุนจากส่วนกลางในรูปแบบของโครงการเพื่อการพัฒนาต่าง ๆ มากกว่าที่จะได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจโดยตรงจาก

เชียงใหม่

4. การย้ายถิ่นของประชากรจากจังหวัดในเขตอิทธิพล ได้ก่อให้เกิดปัญหาความแออัด ในเขตชุมชนของเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งตามเป้าหมายของการพัฒนาเมืองหลักเพื่อให้สกัดกั้น การย้ายถิ่นของแรงงานเข้าสู่กรุงเทพฯ นั้น เมืองหลักจะต้องมีศักยภาพที่จะรองรับการย้ายถิ่น ทั้ง ในด้านที่อยู่อาศัย และในแง่ของการจ้างงาน แต่เชียงใหม่ยังไม่มีศักยภาพเพียงพอ การพยายาม พัฒนาเพื่อแก้ปัญหาความแออัดของกรุงเทพฯ จึงกลายเป็นการโอนเอาความแออัดจากกรุงเทพฯ ไปสู่ เมืองหลักในภูมิภาค

จากการศึกษาที่ผ่านมา ทำให้ได้บทสรุปของการพัฒนาตามแนวคิด "ชีวความเจริญ" ว่า การพัฒนาภูมิภาคโดยใช้แนวคิดดังกล่าวเพียงลำพังนั้น ก่อให้เกิดภาวะของการดูดซับความ เจริญ มากกว่าที่จะช่วยกระจายความเจริญไปสู่พื้นที่ในเขตอิทธิพล เนื่องจากการขยายตัวทาง เศรษฐกิจจะเกิดขึ้นต่อเมื่อศูนย์กลางมีความต้องการ การขยายตัวที่เกิดจากศูนย์กลางนั้น หาก พลังความต้องการของศูนย์กลางมีไม่มากพอ ความเจริญจะไม่กระจายออกสู่เขตอิทธิพล

การเข้าแทรกแซงของรัฐ ในการกำหนด ศักยภาพพิเศษของแต่ละจังหวัด* ในการ พัฒนา เป็นตัวอย่างที่ดี ที่แสดงให้เห็นถึง ความสามารถในการรองรับการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากศูนย์ กลาง เป็นการประสานระหว่างความเจริญในพื้นที่หนึ่ง ให้ถ่ายเทไปสู่พื้นที่ใกล้เคียง ช่วยให้ เขตอิทธิพลพัฒนาได้รวดเร็ว และไม่เกิดการกระจุกตัวของความเจริญอยู่ที่ศูนย์กลางแห่งเดียว นับเป็นแนวทางดำเนินการที่ควรใช้ควบคู่ไปกับการพัฒนาตามแนวคิดชีวความเจริญ

อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้ ได้กระทำในช่วงที่โครงการบางส่วนยังไม่เสร็จสิ้น ผลที่ได้จากการศึกษาจึงเป็นเพียงผลระยะต้นของการดำเนินโครงการ การไม่ประสบผลสำเร็จ

* "ศักยภาพพิเศษ" ที่กล่าวถึงในการศึกษานี้ คือ การจัดตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรมภาค เหนือขึ้นที่จังหวัดลำพูน เป็นการรองรับการขยายตัวในภาคอุตสาหกรรมของภาคเหนือตอนบน ซึ่ง หากรัฐไม่กำหนดขึ้นที่ลำพูน เชียงใหม่จะกลายเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดการ กระจุกตัวของความเจริญอยู่ ณ ศูนย์กลางแห่งเดียว

ในฐานะเมืองหลักของเชียงใหม่นั้น อาจเนื่องมาจาก ความเจริญของเชียงใหม่ยังไม่ถึงจุดอิ่มตัว จึงสามารถกระจายความเจริญไปสู่จังหวัดในเขตอิทธิพลได้ ทำให้ฐานะของเชียงใหม่เสมือนเป็น "ศูนย์กลาง" รองรับความต้องการ ที่เกินกว่าศักยภาพของแต่ละจังหวัดจะสนองตอบได้ มากกว่าที่จะอยู่ในฐานะ "เมืองหลัก" ตามที่คาดหวัง

การศึกษาครั้งนี้ น่าจะเป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อประเมินผลความเป็นเมืองหลักในระยะต่อ ๆ ไปได้ดี ทั้งนี้เพื่อเป็นการพิจารณาว่า เชียงใหม่จะสามารถก้าวไปถึงจุดอิ่มตัว ที่จะช่วยกระจายความเจริญสู่เขตอิทธิพลได้หรือไม่ และจะต้องใช้ระยะเวลาานเท่าใด

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรวิเคราะห์หาศักยภาพพิเศษ ที่จะนำมาเป็นจุดพัฒนาให้เกิดความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบของแต่ละจังหวัด เพื่อนำมาพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาเมืองหลัก โดยศักยภาพที่จะใช้พัฒนานี้ ควรมีแนวทางที่จะสามารถรองรับ หรือสอดคล้องกับการพัฒนาเมืองหลัก

2. รัฐควรวางแผนรองรับการขยายตัวของเมืองหลัก อันเนื่องมาจากการอพยพย้ายถิ่นของประชากรจากจังหวัดในเขตอิทธิพลเข้าสู่เมืองหลัก เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความแออัด และความเสื่อมโทรมของเมืองหลัก

3. โครงการเมืองหลัก ที่ได้กำหนดขึ้นเพื่อใช้พัฒนาเชียงใหม่ นั้น เป็นการปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานในเขตเทศบาลเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งก่อให้เกิดแรงดึงดูดของการเข้ามาลงทุนน้อย การกำหนดโครงการเพื่อการพัฒนาเมืองหลักในอนาคต ควรจะได้พิจารณาถึงโครงการที่จะมีผลต่อการดึงดูดการลงทุนมากกว่านี้

4. ทางหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดให้มีการประเมินผลความเป็นเมืองหลักในระยะต่อ ๆ ไป เพื่อใช้ประกอบการพิจารณา และปรับปรุง แนวทางการกำหนดนโยบาย พัฒนามุมภาค เนื่องจากกระบวนการที่จะก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่คาดหวังนั้น อาจต้องใช้ระยะเวลา และปัจจัยภายนอกช่วยสนับสนุนด้วย